

ΠΕΝΤΕ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ

Γρηγόριος ο Παλαμάς 50 (1967) 476-489*

Η κατά τον παρελθόντα αιώνα δημιουργία νέων κρατών εις την χερσονήσον του Αίμου εγέννησεν πληθύν εθνικών διεκδικήσεων προς εδαφικὴν επέκτασιν. Το γεγονός τούτο δεν ἦτο τυχαίον. Ἡ ἔννοια του ἔθνους διεκρίνετο της του κράτους. Πόθος ἀπάντων των βαλκανικῶν λαῶν ἦτο ἡ ταύτισις των δύο τούτων ἐνοιῶν, ἤτοι τα σύνορα του κράτους να συμπέσουν με τα ἐθνολογικά ὄρια, περικλείοντα κατὰ ταῦτα ἅπαντα τον πληθυσμόν της αὐτῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Το ἰσχυρόν τούτο αἰσθημα, ευγενές ὅσον και δραματικόν, λαμβάνει νέαν μορφήν με την ἐπέμβασιν των Μεγάλων Δυνάμεων, αἰτίνες ἐχρησιμοποιοῦν και κατηύθυνον τους ἐθνικούς πόθους των βαλκανίων προς το συμφέρον των και ἐν τελευταία ἀναλύσει προς διατήρησιν ἐν ζωῇ της προσφυῶς ἐπονομαζομένης *Μέγας Ἀσθενῆς* Οθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Εἰς την τραγικὴν αὐτὴν διεκυστίνδα της πλέον ἀγωνιώδους φάσεως του Ανατολικοῦ Ζητήματος δεν ἔμειναν ἀμέτοχον το Ἅγιον Ὅρος. Ἡ θέσις του και ἡ μακραιῶν αἰγλή του ὡς τόπου ἱεροῦ δι' ἅπαντας τους Ορθοδόξους λαούς, το κατέστησαν θέατρον ἀκηρύκτου πολέμου μεταξύ αὐτῶν. Ἰδιαιτερον ενδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ διαμάχαι μεταξύ Ἑλλήνων και Ρώσων, κατὰ το δεῦτερον ἡμισυ του παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε ἔλαβον χαρακτῆρα ἐξόχως δραματικόν διὰ της ἀθρόας προσελεύσεως Ρώσων μοναχῶν εις τον Ἄθωνα και

---

* Τα ἔγγραφα ταῦτα ἀπόκεινται ἐν τοῖς ἀρχείοις του Β. Υπουργείου των Ἐξωτερικῶν, υπ' ἀριθμ. φ. 76/1 (1874) 555, 769, 1230, 1306 και 1453 ἀντιστοιχῶς. Ἐπιθυμῶ και ἀπὸ των γραμμῶν τούτων να ἐκφράσω τας βαθεῖας μου ευχαριστίας προς το Β. Υπουργεῖον των Ἐξωτερικῶν δια την χορηγηθεῖσαν ἀδειαν δημοσιεύσεως, ὡς και προς την Διευθύντριαν των Ἀρχείων κ. Δόμνα Ν. Δοντά, Μ.Α., Ph.D., δια την παράχωρησιν ἀντιγράφων και την ευγενῆ ἀναπόκρισίν της εἰς παν αἴτημά μου.

των συνεχών αυτών αγώνων, πολλάκις βιαίων, προς εκρωτισμόν πλείστων, όσον ήτο δυνατόν, ιερών καθιδρυμάτων αυτού¹. Ο εκκλησιαστικός επεκτατισμός, ούτως ειπείν, της μεγαλυτέρας Ορθοδόξου χώρας δεν δύναται να διαχωρισθή της υπό εκκλησιαστικό μανδύαν διεισδυσσεώς της εις τους Αγίους Τόπους, κυρίως από της ιδρύσεως της Παλαιστινείου Εταιρείας² και των ονείρων της προς κάθοδον εις τα θερμά ύδατα και διαδοχήν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εις την ανατολικήν λεκάνην της Μεσογείου, ως άλλωστε ενετέλλετο και η λεγομένη διαθήκη του Μεγάλου Πέτρου³.

Οι Ρώσοι ερχόμενοι εις το Άγιον Όρος από του 1829, μετά την Συνθήκην της Αδριανουπόλεως, και εντεύθεν έστρεψαν κατ' αρχήν την προσοχήν των προς εκρωτισμόν υποτελών τινων ταις ιεραϊς μοναϊς καθιδρυμάτων, διά της εισόδου εν αυτοίς πολυαριθμων ομοεθνών των, μέχρις αριθμητικής επικρατήσεως και κατόπιν ηγωνίζοντο προς ανύψωσιν των μοναστηριακών αυτών παραρτημάτων εις τάξιν ανωτέραν. Ο αέναος αγών των κορυφούται το έτος 1875 διά της πλήρους επικρατησεώς των εν τη Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος, ήτις πάλαι ποτε ήτο ρωσική τοιαύτη, μολονότι τούτο αμφισβητείται υπό τινων ερευνητών⁴. Ο εκσλαβισμός της Μονής ταύτης απετέλεσε την θριαμβευτικήν αφητηριαν της ρωσικής πολιτικής εν Αγίω Όρει. Έκτοτε αι απαιτήσεις της ρωσικής διπλωματίας πληθύνουν και θα έληγον εις πέρας αίσιον εάν δεν συνέβαινον τρία καταλυτικά των σχεδίων αυτής γεγονότα. Η ανάρρησις εις τον Οικουμενικόν Θρόνον του σιδηρού Πατριάρχου Ιωακείμ Γ', η απελευθέρωσις του Άθωνος υπό του ελληνικού στόλου και η κομμουνιστική επανάστασις του 1917 εν Ρωσία.

Τα κατωτέρω δημοσιευόμενα πέντε ανέκδοτα έγγραφα αποτελούν

-
1. Βλ. Α.Ε Ταχιαός, "Controverses entre Grecs et Russes à l' Athos", εν *Le Millénaire du Mont Athos*, 963-1963, vol. II, σ. 157 επ.
  2. Βλ. Γ.ρ. Παπαμιχαήλ, «Αποκαλύψεις περί της ρωσικής πολιτικής εν τη Ορθοδόξω ελληνική Ανατολή», εν *Εκκλησιαστικός Φάρος*, 4 (1909), σ. 358 επ.: Th. Stavrou, *Russian Interests in Palestine, 1882-1914*, Thessaloniki <ΙΜΧΑ, No 68> 1963.
  3. Βλ. Μ. Λάσκαρι, *Το Ανατολικόν Ζήτημα. 1800-1923*, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1948, σ. 19 επ.: Β. Η. Sumner, *Peter the Great and the Ottoman Empire*, Oxford 1946, σ. 26 επ.
  4. Βλ. αρχιμ. Χρ. Κτενά, *Άπαντα τα εν Αγίω Όρει Ιερά Καθιδρύματα*, Αθ. 1935, σ. 102 επ.: Στ. Παπαδάτου, *Αι σλαβικά διεισδήσεις εν Αγίω Όρει και αι εξ αυτών πολιτικά και νομικά συνέπειαι*, Ιωάννινα 1961, σ. 47.

εκθέσεις του εν Θεσσαλονίκη Έλληνος προξένου Γ. Λαγκαδά⁵ προς τον τότε Υπουργόν των Εξωτερικών της κυβερνήσεως Βούλγαρη Ιωάννην Δηλιγιάννην, γραφέντα το έτος 1874, τας παραμονάς δηλαδή του εκρωσισμού της Μονής Αγίου Παντελεήμονος. Εις άπαντα τα έγγραφα ταύτα είναι εμφανής η υπεραισιοδοξία του προξένου ως προς την αποτυχίαν των ρωσικών σχεδίων, η έλλειψις πολλών και ικανών πληροφοριοδοτών, υποτίμησις τις των Αγιορειτών μοναχών, η έλλειψις πάσης ενεργείας αυτού κατά των ρωσικών σχεδίων και αι εν αφθονία εσφαλμέναι πληροφορίαί περί των εν Άθωνι γιγνομένων. Τους σθεναρώς αμυνομένους Έλληνας Αγιορείτας είχαν εγκαταλείψει τους χρόνους εκείνους τόσον το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, πατριαρχεύοντος του Ιωακείμ Β' του Κοκκώδου, όσον και το μοιρολατρικόν ελληνικόν βασιλείον. Οι ακολουθούντες το δόγμα της μικράς και εντίμου Ελλάδος Έλληνες πολιτικοί, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν έβλεπον πέραν του Δομοκού και δεν ηδύναντο να εννοήσουν ότι ο τυχόν εκσλαβιζόμενος Άθως θα απετέλει την ετέραν λαβίδα της γιγαντιαίας τανάλιας, ήτις θα έπνιγεν διά παντός τον βόρειον ελληνισμόν και θα καθίστα το όνειρον της Μεγάλης Ιδέας εφιάλτην.

Το πρώτον έγγραφον αφορά εις τα προβλήματα τα προκύψαντα εκ της εγκαταβιώσεως Ρώσων μοναχών εν τη Μονή Αγίου Παντελεήμονος, κατά πολύ περισσότερον των Ελλήνων αδελφών, και αποτελεί καλήν κατά το μάλλον ή ήττον περιληπτικήν αναγραφήν των γεγονότων. Ο πρόξενος Γ. Λαγκαδάς, πάντως, αδικεί τον εκ Δράμας καταγόμενον ηγούμενον της μονής Γεράσιμον επί ανεκτικότητι της ρωσικής διεισδύσεως και αδιαφορία ενώπιον των εγγύς ευρισκομένων κινδύνων. Η αλήθεια είναι ότι ο Γεράσιμος αντέδρασεν εν τω μέτρω των δυνάμεών του εις τα ρωσικά σχέδια, εις σημείον ώστε κατά τας παραμονάς του θανάτου του οι Ρώσοι μοναχοί δεν εχορήγουν αυτώ άρτον και εκινδύνευσεν εξ αστίας, αλλ' ήτο τελείως αδύνατον να απαγορεύση την εν τη μονή εγκαταβίωσιν Ρώσων, καθ' όσον ουδέν κώλυμα απορρέον εκ των ιερών κανόνων ήτο δυνατόν να αντιταχθή εις αυτούς. Επίσης ο Λαγκαδάς λανθάνει ως προς τα άρθρα του προταθέντος νέου κανονισμού της Μονής⁶. Ο κανονισμός

5. Βλ. Αγγ. Μεταλλινού (Τσιώμου), *Η Θεσσαλονίκη επί τουρκοκρατίας. Κατά τον 19ον αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 203.

6. Βλ. Γερ. Συμυρνάκη Εσφιγμενίτου, *Το Άγιον Όρος*, Αθ. 1903, σ. 661.

ούτος δεν απηρτίζετο εξ εικοσιδύο άρθρων, ως κακώς πληροφορήθη, αλλ' ἐξ ἑξ. Ἡ ἐν τῷ εγγράφῳ αναφερομένη διάταξις τοῦ δευτέρου ἄρθρου καθ' ἣν «Οἱ Ῥώσοι να μὴ δύνανται να υπερβῶσι το τρίτον των Ἑλλήνων ἀδελφῶν», οὐδαμῶς το κανονισμοῦ ἀπαντά. Ἀπλῶς καὶ μόνον ἐναπέκειτο τῇ οικείᾳ ἐπιτροπῇ τῆς Ἱεράς Κοινότητος ὁ εἰς τὸ δυνατόν καθορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ των Ῥώσων ἀδελφῶν τῆς μονῆς. Αἰσθησὶν προκαλεῖ ὡσαύτως καὶ ἡ εἰσαγωγικὴ τοῦ εγγράφου φράσις: «Ἐπειδὴ ἐν τῇ Μονῇ ταῦτη συμβαίνουν ἀπὸ τινος γεγονότα ἄξια να τεθῶσιν ὑπ' ὄψιν τῆς Σεβαστῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εθεώρησα καθήκον μου να ἐκθέσω τα περὶ ταῦτην τῇ Ὑμετέρα Ἐξοχότητι...». Ἡ τὸσον ἀόριστος διατύπωσις δίδει ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι διὰ πρώτην φοράν καὶ διὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν, τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης ἀσχολεῖται με τα περὶ τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος. Εἶναι τοῦτο ἀληθές; Ἡ φρασεολογία τοῦ κειμένου μας οδηγεῖ πρὸς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. Καὶ τοῦτο εἶναι λυπηρὸν διὰ τὴν ἑλληνικὴν διπλωματίαν, ἣτις εἶχεν να ἀντιπαλαῖσῃ ἐκτὸς ἄλλων με τοὺς ἀλωπεκισμοὺς τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ἀπαραμίλλου πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει⁷.

Ἐκ τοῦ εγγράφου τοῦτου πληροφοροῦμεθα τὴν ὑπὸ των Ῥώσων οἰκοδόμησιν κτηρίων ἐπὶ των ερειπίων τῆς παλαιᾶς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, δηλαδὴ τῆς Μονῆς Ξυλουργοῦ ἢ Θεσσαλονικέως εἰς τὴν θέσιν Παλαιομοναστηρον⁸. Εἶναι ὁμως ἀπίθανον, νομίζω, ὅτι οἱ Ῥώσοι μοναχοὶ ἐσκέπτοντο να μετοικίσουν εἰς τὸ νέον καθίδρυμα, προσπαθοῦντες συγχρόνως ὅπως ἀναβιάσουν αὐτὸ εἰς τὰξιν μονή, ὡς υποθέτει ὁ Λαγκαδάς. Τοῦτο διότι ἀφ' ἐνός ἤτο δυσχερῆς, ἀν ὄχι ἀδύνατος, ἡ τοιαύτη ἀνύψωσις ὑποτελοῦς καθιδρύματος εἰς τὴν τὰξιν των κυριάρχων μονῶν, ἀφ' ἐτέρου δε καθ' ὅσον οἱ Ῥώσοι εἶχον οὐσιαστικῶς ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος τὸ μόνον ἐμπόδιον πρὸς ἀνάληψιν τῆς πλήρους ἐξουσίας ἐν αὐτῇ ἤτο ὁ γηραιὸς ἡγούμενος Γεράσιμος. Ὁ θάνατός τοῦ ἐσήμανε τὴν ὥραν των Ῥώσων, οἵτινες προέβησαν ἀμέσως καὶ ἐν μέσῳ βιαίων ἐπεισοδίων εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπουσιάζοντος ὁμοεθνοῦς των Μακαρίου Σούσσκιν, των Ἑλλήνων

7. Βλ. Β. Η. Sumner "Ignatief at Constantinople", ἐν *The Slavonic and East European Review*, vol. XI (1934), σ. 341 ἐπ.· Ἐ. Driault - Μ. Lhéritier, *Histoire diplomatique de la Grèce*, vol. III, Paris 1925, σ. 320.

8. Βλ. Κ. Βλάχου, *Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὀρους καὶ αἱ ἐν αὐτῇ Μοναὶ καὶ μοναχοὶ πάλαι τε καὶ νῦν*, Βόλος 1903, σ. 322.

αδελφών αναγκασθέντων να εγκαταλείψουν την μονήν της μετανοίας των και να διασπαρουν εις έτερα αθωνικά καθιδρύματα⁹.

Με τα τικτόμενα εις την Μονήν Αγίου Παντελεήμονος δεν είναι άμοιρος η επίσκεψις του εν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου πρεσβευτού στρατηγού Νικολάου Παύλοβιτς Ιγνάτιεφ εις Άγιον Όρος τον Ιούλιον 1874, περί ης ασχολείται το δεύτερον έγγραφον. Κατ' εκείνην την περίοδον η ρωσική πολιτική εν τη Ανατολή έπρεπε να αντιμετωπίση την αντίδρασιν της βρεταννικής διπλωματίας και δεδομένου ότι πρόξενοι των Η.Π.Α. και Γερμανίας εν Θεσσαλονίκη ήσαν αντιστοίχως οι Έλληνες Περικλής Χατζήλαζάρου και ο αγρίως δολοφονηθείς υπό του τουρκικού όχλου κατά τα εν Θεσσαλονίκη αιματηρά γεγονότα του 1876 Ερρίκος Άββοτ¹⁰, ο στρατηγός Ιγνάτιεφ εθεώρησε συμφέρον διά την επιτυχίαν των σκοπών του να επισκεφθή το Άγιον Όρος μετά των εν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειων των Η.Π.Α. και Γερμανίας, διαφημίζων άλλωστε με την ευκαιρίαν αυτήν και τον υποψήφιον ηγούμενον της Μονής Αγίου Παντελεήμονος Μακάριον. Τα επιδιωκόμενα διά της επισκέψεώς του ταύτης ο στρατηγός Ιγνάτιεφ εγνώρισεν αργότερα δι' επιστολής του προς τον εν Ιεροσολύμοις προϊστάμενον της *Ρωσικής Πνευματικής Αποστολής* αρχιμανδρίτην Αντωνίνον Καπούστιν¹¹: «...Προ τινος ήμην πάλλιν εν Αγίω Όρει και επειδή οι Έλληνες εκαυχώντο ότι θα ανατινάξωσιν εις τον πρόξενον ημών τον Άγγλον και Γερμανόν πρόξενον, εγώ

9. Εκ της εις ελληνικήν γλώσσαν βιβλιογραφίας βλ. Δανιήλ Μοναχού, *Ιστορική μελέτη περί της αναφρεΐσης διαφοράς εν τη κατ' Άθω Ι. Μονή του Αγίου Παντελεήμονος*, Πάτριαι 1927. (Ανωνύμου), «Η εν Άθω Μονή του Αγίου Παντελεήμονος», εν *Εκκλησιαστική Επιθεώρησις*, περ. Γ', 6 (1874), σ. 77 επ. Ιλ. Μπασδέκα, «Η εν Άθω Μονή του Αγίου Παντελεήμονος», εν *Εκκλησιαστικός Φάρος*, 13 (1914), σ. 594· Α. Ψυχάρη, «Ανάγνωσμα...», εν *Εκκλησιαστική Επιθεώρησις*, περ. Γ', 2 (1874), σ. 78 επ.· Φιλαλήθους (= αρχιμ. Arsenij Ivascenko), *Περί του ζητήματος της εν Άθω Ιεράς Μονής του Αγίου Παντελεήμονος*, Κωνσταντινούπολις 1874. (Το έργον τούτο κακώς αποδίδεται εις τον Ιωάννην Δ. Τανταλίδην, βλ. «Τα περί Αθωνιτών», εν *Εκκλησιαστική Επιθεώρησις*, περ. Δ', 6 (1884), σ. 25-27, § 445).

10. Βλ. Απ. Βακαλοπούλου, «Τα δραματικά γεγονότα της Θεσσαλονίκης κατά το Μάιο 1876 και οι επιδράσεις τους στο Ανατολικό Ζήτημα», *Μακεδονικά*, τ. Β' (1953), σ. 193 επ.

11. Βλ. αρχιμ. Kiprian (Kern), *Ο Antonin Kapustin, arhimandrit i nacalnik Russkoj Duchovnoi Misij u Ierusalime, 1817-1894*, Beograd 1934.

έφερον μεθ' εαυτού τον Γερμανόν και Αμερικανόν πρεσβευτήν»¹². Εις το έγγραφον τούτο είναι εμφανεστάτη η υπεραισιοδοξία του Λαγκαδά ως προς την αποτυχίαν των σχεδίων του κόμητος Ιγνάτιεφ. Τα επακολουθήσαντα όμως της επισκέψεως διαψεύδουν τον Έλληνα πρόξενον. Διότι και ο εκρωσισμός της Μονής Αγίου Παντελεήμονος επετεύχθη, τη βοήθεια μάλιστα του Οικουμενικού Πατριαρχείου¹³, και αι δελεαστικά προτάσεις των Ρώσων Αγιορειτών προς αγοράν εδαφικών εκτάσεων προωθήθησαν, και πάλιν διά της υπέρ αυτών παρεμβάσεως του Οικουμενικού Θρόνου.

Από μακροῦ τα ρωσικά καθιδρύματα είχαν ενδιαφερθῆ διά την αγοράν εδάφους εν Ἀθωνι και Χαλκιδικῇ. Εἶχον δε εκτός ἄλλων και το πλεονέκτημα της διαθέσεως αφθόνων χρημάτων, εν αντιθέσει προς τα πλείονα των ελληνικῶν καθιδρυμάτων, κυπτόντων υπό το βάρος υπερόγκων χρεών. Ἦδη η ρωσική Σκήτη του Αγίου Ανδρέου ἢ Σεραγίου εἶχεν προτείνει εις την Μονήν Σταυρονικήτα την αγοράν παραθαλασσίου εκτάσεως προς δημιουργίαν λιμένος καταλλήλου διά την προσέγγισιν μεγάλων πλοίων. Εάν το σχέδιον τούτο επετύγχανε, θα ἐπῆρχετο ουσιαστικῶς διχοτόμησις του Αγίου Ὁρους, δεδομένου ὅτι η Σκήτη Σεραγίου ευρίσκειται εις το κέντρον της χερσονήσου, η προς αγοράν ἔκτασις εις την ανατολικήν ακτήν, η δε Μονή Αγίου Παντελεήμονος εις το μέσον της δυτικῆς ακτῆς. Στενῆ ἠωρίς εδάφους επομένως, ἀνήκουσα εις ρωσικά καθιδρύματα και ἐξικνουμένη ἀπό της δυτικῆς ακτῆς μέχρις της ανατολικῆς, θα παρεμβάλετο εις το μέσον της αθωνικῆς χερσονήσου. Αναμφιβόλως η οικονομική δυσπραγία της Μονῆς Σταυρονικήτα την ὠδήγησεν εις αποδοχήν της ρωσικῆς προτάσεως, ἀλλά παρ' ὅλον τούτο αι οφειλαί της ηυξήθησαν επικινδύνως κατά το διάστημα της ἐπ' αὐτῆς διοικήσεως του μοναχοῦ Καισαρίου Αβερκίου, του υπό του Κτενά χαρακτηριστικῶς ἐπονομαζομένου Καισαραβερκίου¹⁴, και το ἔτος 1893

12. Βλ. την ἐπιστολήν εις Μελετίου Μεταξάκη, *Το Ἅγιον Ὄρος και η ρωσική πολιτική ἐν τη Ανατολή*, Αθ. 1913, σ. 87.

13. Βλ. Καλινίκου Δελικάνη, *Περιγραφικός κατάλογος των ἐν τοῖς κώδιξι του πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακίου σωζομένων ἐπισημῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ των ἐν Ἄθω Μονῶν*, Κωνσταντ/πολις 1901, σ. 188 ἐπ.

14. Εὐθ' ἀν., σ. 577.

έφθασαν εις το υπέρογκον ποσόν των 9.619 χρυσών λιρών¹⁵. Το 1889 εγένοντο εκ νέου προτάσεις υπό του Ρώσου μοναχού της Μονής Αγίου Παντελεήμονος Ναθαναήλ, υποσχεθέντος εξόφλησιν απάντων των χρεών της Μονής Σταυρονικήτα, ανερχομένων τότε εις 9.000 λίρας. Ο θάνατος αυτού κατά το έτος 1890 εματαιώσε τα σχέδιά του¹⁶. Εκ της πλήρους οικονομικής καταστροφής η Μονή εσώθη κατά το 1893, ότε ανέλαβεν την διοίκησιν της ως ισόβιος επίτροπος ο εκ Μεσαιπόλεως της Προύσης καταγόμενος προηγούμενος της Μονής Βατοπεδίου Θεόφιλος, όστις διά δεξιάς και χρηστής διοικήσεως κατώρθωσεν εντός διαστήματος μικροτέρου των εννέα ετών να αποσβέση άπαντα τα χρέη της Μονής.

Συγχρόνως με τα ανωτέρω, η Σκήτη του Αγίου Ανδρέου ζωηρώς ενδιαφερέτο όχι μόνον διά παραθαλασσίαν έκτασιν εντός του Άθωνος, αλλά και εκτός αυτού. Ούτως, επεχείρησε να αγοράση γαίας και τον όρμον Βορβουρού παρά το χωρίον Άγιος Νικόλαος της Σιθωνίας, τούτο δε όλως τυχαίως πληροφόρηθη ο Λαγκαδάς, ως καταφαίνεται εκ της εκθέσεώς του. Ο Σμυρνάκης περιγράφει την εκεί συγκέντρωσιν αφθόνων υλικών προς οικοδόμησιν κτηρίων και εικάζει ότι εν τω μέλλοντι ο λιμενίσκος Βορβουρού θα επλουτίζετο διά μέσων επιτρεπόντων την μεταβολήν του εις πολεμικόν ναύσταθμον¹⁷. Οι κάτοικοι όμως του Αγίου Νικολάου όχι μόνον δεν συγκατετέθησαν, αλλά και κατέστρεψαν τα υπό των Ρώσων κομισθέντα υλικά, υποστηριζόμενοι ίσως υπό των οθωμανικών αρχών. Οι Ρώσοι δεν έμειναν αδρανείς. Δεκάσαντες τον πρόεδρον του Νομαρχιακού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης και προκρίτους τινας του Αγίου Νικολάου διά 9.000 λιρών, κατά τον Σμυρνάκην πάλιν, επέτυχον την λήψιν αδείας. Τα σχέδιά των εματαιώσεν ο επιφανής θεσσαλονικεύς επιχειρηματίας και δραστήριον μέλος της Ελληνικής Κοινότητας της μακεδονικής πρωτεύουσας Δημοσθένης Αγγελάκης¹⁸, πείσας περί του επικινδύνου των ρωσικών προτάσεων τας αρχάς και τους προκρίτους.

Το πέμπτον έγγραφον ομιλεί περί των προβλημάτων των ανακυπτό-

15. Κατά τον Κτενάν, ενθ' αν., σ. 316, το χρέος της Μονής κατά το έτος 1886 ανήρχετο εις 10.500 χρυσάς λίρας.

16. Γερ. Σμυρνάκης, ενθ' αν., σ. 616.

17. Ενθ' αν., σ. 228.

18. Βλ. Αγγ. Μεταλλινού (Τσιώμου), ενθ' αν., σ. 65.

ντων εκ της ισχύος ενός νέου κανονισμού εν Ἄθωνι. Ο κανονισμός οὗτος απαρτιζόμενος εκ δεκαεννέα κεφαλαίων, κειρωρισμένων εις 153 άρθρα, επωνομάσθη *Κανονισμός τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μοναστηρίων τῶν ὑπαγομένων εις τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωμαϊκοῦ Πατριαρχείου* και εδημοσιεύθη την 27 Δεκεμβρίου 1877 (20 Ζηλχτισέ 1294)¹⁹. Τα άρθρα 8 και 10 αὐτοῦ μετερρῦθμισαν το άρθρον 4 του τότε ισχύοντος νόμου περί της οθωμανικῆς ιθαγενείας και ὠρισαν ὅπως πάντες οι υποψήφιοι προς εγκαταβίωσιν εν Ἀγίῳ Ὁρει, μη οθωμανοὶ υπήκοοι, μοναχοὶ και δόκιμοι μοναχοὶ, παραιτοῦνται της ιθαγενείας των, λαμβάνουν παραχρήμα την οθωμανικὴν υπηκοότητα και εγκαταλείποντες το Ἅγιον Ὅρος δύνανται να διατηρήσουν αὐτὴν²⁰. Ο κανονισμός ως προς αὐτὰ τα σημεία ἦτο σύμφορος διὰ τους Ἕλληνας Αγορευίτας και δικαίως ο πρόξενος Λαγκαδάς, μόλις πληροφορήθη την σύνταξιν αὐτοῦ, ἐτάχθη υπέρ της ισχύος του. Πάντως ο κανονισμός ἐνώ ἐτέθη εν ισχύι ἀπὸ του 1877 και υιοθετήθη τόσον ὑπὸ της οθωμανικῆς κυβερνήσεως ὅσον και του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, δεν εφηρμόσθη ὑπὸ των μονῶν του Ἁγίου Ὁρους, των περισσοτέρων μη αποδεχθεισῶν τούτων.

Ἡ μελέτη των πέντε κατωτέρω δημοσιευομένων εγγράφων ἀγει εις ἥκιστα κολακευτικά διὰ τον πρόξενον Γ. Λαγκαδᾶ συμπεράσματα. Ἄνευ πολλῶν και ικανῶν πρακτόρων, κακῶς πληροφορημένος τας περισσοτέρας φορές, ουδέν προσπαθῶν να ενεργήσῃ υπέρ των Ἑλλήνων Ἀθωνιτῶν, παρέμεινεν ἀκριτος και ἀπαθῆς θεατῆς των εν Ἀγίῳ Ὁρει διαδραματιζομένων. Τους χρόνους ἐκείνους, ὅτε εκυβέρνων την Οθωμανικὴν Αυτοκρατοριαν οι φίλα τη Ρωσία προσκείμενοι Σουλτάνος Αβδούλ Αζίζ και Μέγας Βεζύρης Μαχμούδ Πασάς, η δε Ρωσία ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ λαμπρῶν διπλωματῶν, ως ο πρέσβυς Ἰγνάτιεφ και ο εν Θεσσαλονικη πρόξενος Ἰλαριόνωφ, η Ἑλλάς μοιρολατρικῶς πληροφορεῖτο τα γεγονότα ὑπὸ των πενιχρῶν εκθέσεων του εν Θεσσαλονικη προξένου της. Δυστυχῶς οὗτος ουδόλως δύνανται να συγκριθῆ προς τον προκάτοχόν του ἅμα δε και διάδοχόν του Κωνσταντίνον Βατικιώτην.

19. Βλ. Το κείμενον του Κανονισμού εις Δημ. Νικολαΐδου, *Οθωμανικοὶ Κώδικες*, τ. Γ', Κωνστ/λις 1890, σ. 2805 επ.' Γερ. Σμυρνάκης, ενθ' αν., σ. 327.

20. Βλ. Ch. Papastathis, "The Nationality of the Mount Athos Monks of non-Greek Origin", εν *Balkan Studies*, 8 (1967) 75 επ.